

Ikääntyvä potilas kuvantamistutkimuksessa

Rh Merja Perankoski, KYS

Vuosina 2000–2030 yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa 78,7 prosenttia. Väestön keski-ikä nousee ja huonokuntoisetkin vanhukset elävät pidempään kuin ennen. Ikääntymiseen liittyen Alzheimerin taudista on tulossa uusi kansantauti, tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan 80 000 erilaista Alzheimerin tautia sairastavaa ja vuosittain todetaan noin 12 000 uutta tapausta. Lonkkamurtumia puolestaan esiintyi Suomessa 1970-luvun alussa vuosittain noin 2000 ja 30 vuoden kuluttua niitä ennustetaan esiintyvän yli 19 000 vuodessa.

Ikääntyessä elimistön fysiologia muuttuu, mikä saattaa vaikuttaa lääkeaineiden imeytymiseen, jakautumiseen elimistössä, aineenvaihduntaan ja erittymiseen elimistöstä. Sydämen, keuhkojen, maksan ja munuaisten toiminta heikkenee iän myötä terveilläkin ihmisillä. Veden määrä elimistössä vähenee ja rasvan suhteellinen osuus lisääntyy.

Elimistön fysiologisten muutosten ja eri sairauksien takia vanhukset kuuluvat varjoainereaktioiden riskiryhmään. Iäkkään potilaan varjoainetutkimuksessa korostuu mm. tarpeellisesta ja oikeasta nesteytyksestä huolehtiminen. Kipulääkkeiden käyttö radiologisissa toimenpiteissä vaatii tiimiltä ajantasaista aktiivista tietotaitoa. Esimerkiksi keskushermostoon vaikuttava oksikodoni aiheuttaa erityisen herkästi hengityslamaa vanhoille ja huonokuntoisille potilaille. Esilääkkeinä käytettävien sedatiivien vaikutus on sitä suurempi, mitä iäkkäämpi ja huonokuntoisempi potilas on. Röntgenin lääkeshoidon osaamiseen täytyy sisältyä myös perustiedot tiettyjen lääkkeiden haitallisista yhteisvaikutuksista.

Ikääntyvän potilaan kuvantamistapahtuman erityispiirteinä ovat myös degeneratiiviset muutokset ja sen myötä esim. kivut, nivelrikko, rajoittuneet liikeradat sekä osteoporoosi. Potilaan tutkimusprojektiioihin asettelu ja paikallaan olo vaatii röntgenhoitajalta motivaatiota ja kekseliäisyyttä. Optimoinnissa on otettava huomioon mm. röntgensäteiden läpäisykyky hauraassa luustossa sekä säteilysuojaimien käyttö. Monilla vanhukilla on heikentynyt kuulo tai näkö ja nämäkin ovat tärkeitä esitietoja, jotka tulee mainita jo röntgenläheteessä.

Röntgenosastoilla tutkitaan ja hoidetaan yhä iäkkäämpiä ja monisairaampia potilaita. Menetelmät kehittyvät, prosessien tarkastelulla pyritään kasvaviin potilasvirtoihin ja potilaan hoitoketjuista karsitaan kaikki ns. ylimääräinen pois. Ikääntyneelle ihmiselle jo sairaalaan joutuminen saattaa olla ahdistava kokemus, toimenpiteeseen tai tutkimukseen liittyvistä tunteista puhumattakaan. Ikääntyvän potilaan ohjaamisessa korostuu sanaton viestintä. Henkilökunnan persoonallisuus, tapa puhua ja koskettaa, rauhallinen ja turvallinen ilmapiiri ovat radiografiatyon perusasioita. Ruuhkaisena aikana meiltä vaaditaan kärsivällisyyttä ja aitoa empatiaa, jotta jaksamme kuunnella potilaan asiat, ohjata hitaasti ja kovalla äänellä moneen kertaan. Viestintätilanne ulottuu usein myös potilaan saattajana toimivaan omaiseen.

Nykypäivän terveystalvelujen käyttäjien halutaan ottavan entistä enemmän vastuuta omasta terveydestään ja siihen liittyvistä tutkimus- ja hoitotoimenpiteistä. Esimerkiksi sähköisten talvelujen tarjoajien tulisi pitää mielessä, että ikääntyvien näkökulmasta on tärkeää voida käyttää talveluja itselle helpoimmalla tavalla. Röntgenin potilas-

ohjeiden viidakko on monelle nuorellekin haaste. Kuvantamistoimintojen rakenteellisessa suunnittelussa tulisi ottaa huomioon vanhusten määrän nousu. Esteetön kulku selkeine opasteineen, tilavat odotusaulat, tilaa pyörätuoleille ja sängyille, väljät tutkimushuoneet, ajanmukaiset apuvälineet tai mahdolliset eriaisteiset seurantatilat ovat puutteellisia useassa röntgenissä.

Lähteitä ja luettavaa:

- Tuorila H. 2007. Ikääntyvien asiakasosaaminen terveydenhuollon palvelumarkkinoilla. Teoksessa: Kuluttajat kehittäjinä. Miten asiakkaat vaikuttavat palvelumarkkinoilla? Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2007. Toim. M. Lammi, R. Järvinen ja J. Leskinen. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Martelin T., Sainio P., Koskinen S. (2004) Ikääntyvän väestön toimintakyvyn kehitys. Teoksessa Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Helsinki.
- Taam-Ukkonen M., Saano S. 2010. Turvallisen lääkehoidon perusteet. WSOYpro Oy. Helsinki
- Turvallinen lääkehoito. 2006. Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2005:32.